

Диссертациялық кеңестің 2020 жылы жасаған жұмысы туралы ЕСЕБІ

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ жанындағы философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін беру үшін диссертациялар қорғалатын Диссертациялық кеңес

Диссертациялық кеңестің төрағасы философия ғылымдарының докторы, профессор Масалимова Алия Рмғазықызы

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ ректорының 18.02.2019 жылғы №49 бұйрығымен бекітілген

Диссертациялық кеңеске төмендегі мамандықтар бойынша диссертацияларды қорғауға қабылдауға рұқсат етіледі

6D020100 - Философия;

6D020400 - Мәдениеттану;

6D020600 - Дінтану;

6D021500 - Исламтану.

1. Өткізілген отырыстар саны туралы мәліметтер.

2020 жылдың 22 ақпаны мен 30 желтоқсаны аралығында диссертациялық кеңестің 22 отырысы өткізілді, оның 19 диссертацияны қорғауға арналды, оның ішінде 16 отырыс Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің 2020 жылғы 1 сәуірдегі №123 бұйрығына, Алматы қаласы Бас мемлекеттік санитарлық дәрігерінің 2020 жылғы 11 мамырдағы №27 қаулысына сәйкес онлайн форматта өткізілді.

2. Мәжілістердің жартысынан азына қатысқан диссертациялық Кеңес мүшелерінің тегі, аты, әкесінің аты (болған жағдайда). Шетелдік ғалым PhD доктор Чарльз Уеллер диссертациялық Кеңес мәжілістерінің жартысынан азына қатысты.

3. Докторанттардың және олардың білім алған орны көрсетілген тізім.

1. Ақберген Абылай-хан Ыбырайымұлы - әл-Фараби атындағы ҚазҰУ (6D020100 - Философия)

2. Алтайқызы Айкерім - әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, ҚР БҒМ ҒК Философия, саясаттану және дінтану институты (6D020600 - Дінтану)

3. Тоқтарбекова Лаура Ниязбекқызы - әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, ҚР БҒМ ҒК Философия, саясаттану және дінтану институты (6D020600 - Дінтану)

4. Танабаева Анар Садуақасқызы - әл-Фараби атындағы ҚазҰУ (6D020400 - Мәдениеттану)

5. Тутинова Нұргүл Ерқанатқызы - әл-Фараби атындағы ҚазҰУ (6D020600 - Дінтану)

6. Камалова Фариде Болатқызы - әл-Фараби атындағы ҚазҰУ (6D020600 - Дінтану)

7. Шалабаев Құсман Кәрімұлы - әл-Фараби атындағы ҚазҰУ (6D020600 - Дінтану)

8. Әбікенов Жарқынбек Оралбекұлы - әл-Фараби атындағы ҚазҰУ (6D020400 - Мәдениеттану)

9. Кемербай Рауан Амантайұлы - Л.Гумилев атындағы ЕҰУ (6D020100 - Философия)
10. Шамахай Сайра - Л.Гумилев атындағы ЕҰУ (6D020100 - Философия)
11. Мырзабеков Джамбул Ерғараұлы - әл-Фараби атындағы ҚазҰУ (6D020100 - Философия)
12. Рахимжанова Саяна Кадирқызы - Л.Гумилев атындағы ЕҰУ (6D020100 - Философия)
13. Нұршанов Азамат Әубәкірұлы - әл-Фараби атындағы ҚазҰУ (6D020600 - Дінтану)
14. Сапарова Динара Рахметқызы - әл-Фараби атындағы ҚазҰУ (6D020400 - Мәдениеттану)
15. Әлтаева Нұрсұлу Сауранбекқызы - әл-Фараби атындағы ҚазҰУ (6D020600 - Дінтану)
16. Балабекұлы Досжан - әл-Фараби атындағы ҚазҰУ (6D020100 - Философия)
17. Сапаров Бақытжан Жолдыбайұлы - әл-Фараби атындағы ҚазҰУ (6D020600 - Дінтану)
18. Тұрғанбаева Жанара Жанатқызы - әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, ҚР БҒМ ҒК Философия, саясаттану және дінтану институты (6D021500 - исламтану)
19. Жүсіпова Бақыт Жармұхамедқызы - Е.А. Букетов атындағы ҚарМУ (6D020100 - философия)

4. Мынадай бөлімдері белгіленіп көрсетілген, есепті жыл ағымында кеңесте қаралған диссертацияларға **қысқаша талдау**: қаралған жұмыстар **тақырыптарына талдау**; диссертациялар нәтижелерінің **практикалық қызметке енгізу деңгейін талдау**.

Ақберген Абылай-хан Ибраімұлының «6D020100 - Философия» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алуға ұсынылған «Қазіргі қазақстандық қоғамдағы әлеуметтік құндылықтардың трансформациялануы» диссертациясы. Өтініш беруші көтерген проблема бүгінгі күннің өзекті мәселесі. Қазіргі кезде құндылықтар проблемасы маңызды болып отыр. Мұны қоғамдық өмірдің барлық салаларының жаңару процесі көптеген жағымды және жағымсыз құбылыстардың туындауымен түсіндіріледі. Ғылыми-техникалық прогресс, қазіргі қоғамның барлық салаларын индустрияландыру және ақпараттандыру - осының бәрі тарихқа, мәдениетке, дәстүрлерге деген теріс көзқарастардың артуын тудырады және қазіргі әлемдегі құндылықтардың құнсыздануына әкеледі. Осындай ерекше тарихи сәттерде дәстүрлі құндылықтар қоғамның тұрақтылығын сақтаудың, адамдар арасындағы өзара түсіністік пен қарым-қатынастың бастауы болып табылады. Жаңа заманда өмір сүру арқылы тек дәстүрлермен шектелу қиын; құндылықтардың көп бөлігі қайта ойластырылуы, тіпті түбегейлі өзгертілуі керек, не жаңадан жасалуы керек, сондықтан қалыптасқан дәстүрлі құндылықтар жансыз жүк емес, керісінше, үнемі жаңарып отыратын мәдени мұра болып табылады. Осыған байланысты

философиялық білімдегі өте өзекті мәселе - құндылықтар динамикасы туралы мәселе, құндылықтар жүйесіндегі тұрақтылық пен өзгергіштік антиномиясы туралы мәселе.

Алтайқызы Айкерімнің «6D020600 - Дінтану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алуға ұсынылған «Постмодерн дәуіріндегі діни білім беру феномені: Қазақстан және АҚШ тәжірибесі» диссертациясы. Ғылыми жұмыста постмодернистік дәуірдегі діни білім беру құбылысының мәні, ерекшеліктері, мазмұны, теориялық, әдіснамалық, тұжырымдамалық және дінтанулық негіздері қарастырылған. Сонымен қатар, білім беру жүйесінің зайырлы сипатын ескере отырып, мемлекеттік білім беру мекемелерінде дін туралы білім берудің қажеттілігі мен мүмкіндіктері туралы мәселе қаралды. Қазақстан мен Америка Құрама Штаттарының оқу орындарындағы діни білім беру тәжірибесі мен заңнамасына салыстырмалы талдау жасалды. Осы уақытқа дейін отандық ғылымда Қазақстан Республикасы мен Америка Құрама Штаттарының діни білім беру тәжірибесі мен жүйесін салыстыратын зерттеулер болған жоқ. Америка Құрама Штаттары, Қазақстан сияқты, зайырлы, көпэтносты, демократиялық мемлекет, сонымен қатар зайырлылықтың, демократияның және азаматтық қоғамның үлгілі елдерінің бірі болып табылады. Осыған байланысты ең өзекті ғылыми тақырыптардың бірі - америкалық тәжірибені зерттеу және оның тиімді діни институтын құру үшін Қазақстанға көмектесе алатын оның артықшылықтарын талдау. Қазіргі уақытта дінтану мен діни білім беруді зерттеудің философиялық тұжырымдамасын тұжырымдау өзекті болып табылады, өйткені мұндай тұжырымдама постмодернистік дәуірдегі қазақстандық және әлемдік тәжірибені ескеруге көмектесіп қана қоймай, діни және дінтанулық білімнің деңгейі мен маңызын біздің қоғам үшін анықтауға, сондай-ақ оның болашақтағы өзгерістерін болжауға мүмкіндік береді.

Тоқтарбекова Лаура Ниязбекқызының «6D020600 - Дінтану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алуға ұсынылған «Қазақстанның мәдени-әлеуметтік кеңістігіндегі ислам дәстүрі: дінтанулық талдау» тақырыбындағы диссертациясы. Бұл диссертациялық жұмыста ислам дәстүрінің қазақ мәдениетіне әсерін, оның қазақ мәдени-әлеуметтік ортасындағы рөлін зерттейді. Ислам дәстүрінің қазіргі қазақстандық бірегейлікті қалыптастырудағы рөлі мен маңызы айқындалады. Ғылыми зерттеулердің өзектілігі. Әлеуметтік-мәдени кеңістіктегі ислам дәстүрі мәселесін талдау исламды объективті қайта құрумен және оның қазақстандық мәдениет үшін маңызды мәнімен байланысты. Қазақстандық қоғамның рухани-адамгершілік атмосферасын қалыптастырудағы ислам дәстүрінің феноменологиялық мағынасын ашу және оны заманауи конфессияаралық қазақстандық тәжірибеде қайта жаңғыруы қазіргі қазақстандық жағдайда жаңа үрдістерді, дәстүрлерді анықтауға мүмкіндік береді, ислам дәстүрінің жаңашылдыққа, зайырлы құндылықтармен интеграцияға және басқа діни дәстүрлермен диалогқа дайындығын ашады. Бұл қадам Қазақстанның қазіргі өміріндегі жаңа тенденциялар мен дәстүрлерді анықтауға және ислам дәстүрінің жаңашылдыққа, зайырлы

құндылықтармен интеграцияға және басқа діни дәстүрлермен диалогқа дайын екендігін көрсетуге мүмкіндік береді. Елбасының (немесе Тұңғыш Президенттің) «Рухани жаңғыру» идеясының негізінде қазіргі тарихи үдерістегі мәдени диалог құбылысы жатыр. Сондай-ақ, бұл жұмыста қазақ халқының ежелгі материалдық мәдениеті - Ұлы даланың жеті қырының маңызды екендігі баса айтылған.

«6D020400 - Мәдениеттану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алуға ұсылынған Танабаева Анар Сәдуақасқызының «Ортағасырлық ислам мәдениетіндегі «кемел адам» концептісі» тақырыбындағы диссертациясы. Философия, теория және мәдениет тарихындағы кемелдік пен «кемелді адам» мәселесі орталық және маңызды мәселелердің бірі болып табылады. Мәдени-философиялық, антропологиялық тұжырымдамалардың барлығы дерлік кемелдік, идеал, абсолюттік туралы идеялар негізінде құрылады. Бұл мәселе ғасырлар бойы әртүрлі көзқарастар тұрғысынан (метафизикалық, діни, эстетикалық) дамығанына қарамастан, ол әлі күнге дейін мәдени-философиялық дискурста ең өзекті мәселелердің бірі болып қала береді. Әр дәуір мәдениеттегі адамның белгілі бір «идеалды» бейнесін қалыптастырады. Кемелділік пен «кемел адам» идеясы адамзаттың бүкіл даму кезеңінде басым орында болды және құндылықтар иерархиясындағы, кейіннен ұлт пен халықтың мәдени кодын қалыптастырған нормалар мен дәстүрлерді реттеудегі басты қағидалардың бірі болды. Зерттеліп отырған тақырып аясында біз исламдағы адам ұғымын жан-жақты мәдени-антропологиялық зерттеу арқылы ортағасырлық дәстүр қалыптастырған «кемел адам» туралы түсінікке жете аламыз. Бұл тұрғыда біз адам туралы мұсылмандық дәстүрдің аясындағы ұғымдардың жиынтығын айтамыз. Орта ғасырлардағы діни, философиялық және идеологиялық тұжырымдамаларға қатысты үлкен ғылыми қызығушылық қазіргі әртүрлі идеологиялардың пайда болуы мен кеңінен таралуында айқын көрінеді. Бұл адамды түсінудің терең негіздерін ислам философиясы мен мәдениетінен, орта ғасырлардың беделді және кеңінен танымал мәтіндерінен іздеуді қажет етеді. Бұл диссертация - ортағасырлық ислам мәдениеті дискурсындағы мәдени кодты табуға және ашуға бағытталған әрекеттердің бірі.

«6D020600 - Дінтану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алуға ұсылынған Тутинова Нүргүлі Ерқанатқызының «Әлеуметтік-мәдени конфликтілердегі діни фактор (Қазақстан мысалында)» тақырыбындағы диссертациясы. Диссертациялық жұмыста конфликт ұғымының мәні мен оның классификациясы, оның ішінде діни қақтығыс, әлеуметтік-мәдени қақтығыс мәні сипатталған. Қазақстан Республикасында бар әлеуметтік-мәдени қақтығыстар мен діни факторлар талданды. Бұған мемлекеттік деңгейде өткізілетін алдын-алу шараларының бағыттарын анықтайтын жағдайлар ықпал етеді. Қоғам үшін қақтығыстардың пайда болу қаупі діни фактор негізінде бағаланады. Діни фактор негізінде туындаған қақтығыстарды зерттеу қажеттілігі осы құбылыстың күрделілігі мен жан-жақтылығымен, ішкі конфессиялық және конфессияаралық қатынастарға, әлеуметтік және мәдени

ортаға әсер ететін сыртқы және ішкі факторлардың көптігімен түсіндіріледі. Діни негізде туындайтын жанжалды құбылыстар саны артып, күшейіп, әлеуметтік қатынастарға, ең алдымен, саяси, экономикалық, этносаралық сипаттағы қатынастарға әсер етеді. Жоғарыда келтірілген нақты дәлелдер Қазақстанның әлеуметтік-мәдени ортасындағы қақтығыстардағы діни факторды зерттеудің негізі болып табылады және өзектілігін анықтайды.

Камалова Фәриде Болатқызының «6D020600 - Дінтану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алуға ұсылынған «Қазақстанның қасиетті жерлері: дінтанулық талдау» тақырыбындағы диссертациясы. Диссертациялық зерттеу діни талдау жасау арқылы Қазақстандағы қасиетті жерлердің теориялық және әдістемелік негіздерін, оның қоғамдық, рухани және әлеуметтік-мәдени өмір саласындағы көріністері мен ерекшеліктерін ашуға бағытталған. «Қазақстанның қасиетті жерлері: діни талдау» ғылыми-зерттеу жұмысы әлемге және жалпы халыққа біздің ұлы жеріміз ғана емес, сонымен қатар бай тарихи және рухани мұрамыз бар екенін көрсету мақсатында қазақ даласындағы қасиетті жерлерді жан-жақты зерттеуге бағытталған. Ғылыми жұмыста қасиетті орындар діннің белгісі, сенімнің белгісі ретінде ғана қарастырылмайды, сонымен қатар олар мәдениетті және дәстүрлерімізді дәріптейтін және айқын көрсететін, мемлекеттің ұлттық ерекшелігін қалыптастырудың құралы болып табылады. Қазақстан аумағы қасиетті жерлерге бай. Мұны халықтың ұлттық ерекшелігін қалыптастырудың нысаны және территорияның танымалдылығын қалыптастырудың құралы ретінде қарастыруға болады. Қазіргі кезде тарихшылар, археологтар мен этнографтар қасиетті жерлердің мемлекеттік тізімін жасайды және олардың халықаралық, ұлттық және жергілікті деңгейдегі мәртебесін анықтайды. Қасиетті орынды таңдау критерийлері бар ма деген сұрақ әлі күнге дейін жауапсыз және аз зерттелген. Осы мәселе шеңберінде зерттеу жұмысының әдіснамалық негізі қасиеттілік ұғымының мағынасын анықталады, қасиетті жер ұғымына анықтама беріледі және елдің қасиетті жерлеріне дінтанулық талдау жасалады.

Әбікенов Жарқынбек Оралбекұлының «6D020400 - Мәдениеттану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алуға ұсынылған «Сыр өңіріндегі мәдени құндылықтарға семиотикалық талдау» тақырыбындағы диссертациясы. Диссертациялық зерттеудің тақырыбы - қазақстандық мәдениеттанудың ғылыми бағыты үшін ұсынылған жаңа тақырып. Семиотикалық талдау мәдени құндылықтардың бірыңғай мәтінін біртұтас жүйе ретінде қарастыруға мүмкіндік береді. Қазіргі кезде ғылымның мәдени құндылықтары саласында зерттелмеген және қазіргі көзқарас тұрғысынан зерттеуді қажет ететін көптеген сұрақтар бар. Қазақстан Республикасы тәуелсіздік алғаннан кейін қоғамның саяси, әлеуметтік, экономикалық, мәдени және рухани салаларында болған түбегейлі өзгерістер мәдениеттанушылардың алдына оларды жаңаша зерттеу міндетін қойды. Бұл тапсырманы орындау барысында жұмысымызға жаңаша қарау үшін семиотикалық талдау мен зерттеу әдістерін қолдану қажет. Ортақ мәдени құндылықтар туралы айта отырып, біз бұл қозғалыс пен даму жағдайындағы

күрделі, көпқырлы құбылыс екеніне назар аударуымыз керек. Маңызды мәселелердің бірі - мәдениет субъекті туралы мәселе. Қызылорда облысының мәдени құндылықтары уақыт пен кеңістіктен тамыр алған тарихи болмыстың құбылысы ретінде қарастырыла алмайды, керісінше, ол әрқашан өзгеру мен даму процесінде болды. Сырдың мәдени жетістіктері олардың ақыл-ойы мен шеберлігіне негізделген және де осы аймақтың мәдениеті деп аталатын құбылысты тудырды. Осылайша, мәдениетті құру дегеніміз - адамдардың ойларына, эмоцияларына және тәжірибелеріне қол жеткізу. Осы аймақ тұрғындарының қосқан үлесі туралы куәлігі ретінде ерекше мәдени туындыларды тудырғанын айта аламыз. Осы қызметтің нәтижесінде мәдениеттің өзі қайта жанданады. Әрине, туындыны жасаушы үшін ол жұмыстың белгілі бір маңызы бар. Бұл тұрғыда Қызылорда облысында жеке адамдар, отбасылар, рулар және т.б. Ақпаратты сақтаудың, көбейтудің және берудің, осы құбылыстарды мағыналық өңдеу мен түсіндірудің ерекше тәсілі бар. Ғылыми-техникалық процесте ақпарат берудің жетілдірілген түрлері болғанымен, біз үшін «мәдени дәстүр» таныс, түсінікті және іс жүзінде қажет.

Шалабаев Құсман Кәрімұлының «6D020600 - Дінтану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алуға ұсынылған «Зайырлы мемлекеттегі дін мен дәстүр сабақтастығы» тақырыбындағы диссертациясы. Диссертациялық жұмыста мемлекет пен діннің өзара байланысының әртүрлі модельдерін талдау арқылы Қазақстан Республикасының зайырлы жүйесінің ерекшеліктері анықталды. Осы жұмыс аясында келесі өзекті мәселелер қарастырылады: зайырлы жүйедегі діннің орны, діннің қазақ мәдениеті мен өміріне әсері, деструктивті діни ағымдардың ұлттық дәстүрге шабуылы, дін мен дәстүр сабақтастығы. Қазіргі әлемде әр мемлекет зайырлылықты әр түрлі түсінеді. Конвенцияда ар-ождан бостандығы құқықтарына қатысты еуропалық реттеудің екі негізгі бағыты көрсетілген: ар-ождан бостандығын қорғау, қоғамдық келісім мен әркімнің кез-келген дінді еркін ұстануға құқылы толеранттылығын қамтамасыз ету. Дәстүрлі және дәстүрлі емес діндер ұғымдары қазіргі кезде жиі қолданылады. Бұл сонымен қатар Қазақстанның жергілікті ерекшеліктерін ескере отырып, зайырлылықтың жаңа моделіне негіз болады. Осыған байланысты, Батыс елдеріне де тән зайырлылықтың жеке модельдерін зерттеудің маңызы зор.

Кемербай Рауан Амантайұлының «6D020100 - Философия» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алуға ұсынылған «Асан Қайғы: қилы заман философиясы» тақырыбындағы диссертациясы. Диссертацияда (15 ғасырда) қазақ даласында өмір сүрген ойшыл Асан Қайғының Қилы заман туралы ойлары мен көзқарастары, философиялық пайымдары зерттеліп, осы көзқарастардың қазіргі заманмен байланысына баға беріледі. Ұлттық болмыстың бірегейлігін сақтау үшін жаһандану дәуірінде өткенді объективті талдау және ұлттық құндылықтарды көрсете білу аса маңызды. Бұл тұрғыда қазақ философиясының бастауында тұрған Асан идеяларының мәнін, мұрасын зерттеуді Қазақ хандығының құрылуы мен тәуелсіз Қазақстанның қазіргі дамуы жағдайындағы мәдени-философиялық тәсілдердің байланысы тұрғысынан зерттеу қажет.

Шамахай Сайраның «6D020100 - Философия» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алуға ұсынылған «Құпия шежіре»: мәдени-философиялық талдау» тақырыбындағы диссертациясы. Диссертациялық зерттеу тақырыбы алғаш рет отандық философиясының зерттеу платформасында ұсынылды. Зерттеу жұмысында XIII ғасырда Шыңғысхан Ордасында жазылған «Құпия шежіреге» мәдени-философиялық талдау жасалды. Ұлттың тарихын, ұлттық мәдениетін және рухани жетілуін куәландыратын әр халықтың ауызша және жазбаша эпикалық дереккөздері, жылнамалары, шежірелері бар. Көшпелілер үшін дәстүрлі мәдениет тудырған әлеуметтік, тарихи білімнің, генеалогиялық жадының сабақтастығы орнаған. Шыңғыс хан және оның заманы туралы жазылған жазбаша дереккөздің сақталуы сол тарихи дәуірде қалыптасқан мәдени кеңістікті сенімді сипаттайды. Қазақ руларының ежелгі тарихы туралы баяндайтын «Шежіренің» мәдени-философиялық талдауы арқылы XIII ғасырдағы көшпелі тайпалардың рухани өмірінің, мәдени ерекшелігінің, дүниетанымының, этикалық құндылықтарының, ой сабақтастығының ерекшеліктерін ашуға болады. Сонымен бірге «Құпия шежіреде» жазылған мемлекеттілік пен рух бостандығы идеялары біздің мемлекетіміз бен халқымыз үшін, ұлттық бірегейлік пен мәдени тұтастықты қалыптастыру, тәуелсіздікті нығайту үшін ерекше маңызға ие.

Мырзабеков Жамбыл Ерғараұлының «6D020100 - Философия» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алуға ұсынылған «М.Х.Дулатидің философиялық дүниетанымындағы түркі өркениетінің тарихи-мәдени құндылықтары» тақырыбындағы диссертациясы. Диссертациялық жұмыста түркі мәдениетінің көрнекті ойшылы Мұхаммед Хайдар Дулатидің шығармалары негізінде түркі өркениетінің тарихи және мәдени құндылықтары талданып, олардың қазіргі заманғы маңызы зерделенді. Түркі мәдениеті және оның көптеген ғасырлар бойы адамзат өркениетіне қосқан үлесі европоцентризм тұрғысынан қарастырылып келді. Бұл жағдай оны біржақты бағалауға себеп болды. Әлемдік тарихты европоцентристік ұстанымдар ақиқат деп қабылданды, ал кейбір жағдайларда шынайы тарих қасақана бұрмаланды. Еліміз тәуелсіздік алғаннан кейін ғана біз әлемге өз тарихымыздың бірегейлігін көрсетіп, ұмытылып бара жатқан тарихи мұраны жаңғырта алдық. Бұл тек түркі халықтары ғана емес, әлемнің басқа да халықтарының тарихын зерттеумен байланысты. Бұл диссертацияның негізгі идеялары біздің тарихымызды қайта қарауды және егжей-тегжейлі зерттеуді қажет етеді. Егер Мұхаммед Хайдар Дулатидің «Тарих-и Рашиди», «Жаһаннаме» шығармалары түркі халықтарының шынайы тарихын бейнелейтінін және түркі халықтары өкілінің туындылары екендігін ескеретін болсақ, бұл еңбектер біздің өткен тарихымызды объективті түрде көрсетеді деген сенім бар.

Рахимжанова Саяна Қадырқызының «6D020100 - Философия» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алуға ұсынылған «Дәстүр - философиялық мәселе» тақырыбындағы диссертациясы. Бұл зерттеу жұмысында жеке адам мен топтың, ұлт пен

мемлекеттің, сондай-ақ бүкіл адамзат қоғамының дамуындағы дәстүрдің рөліне философиялық талдау жасалған. Адамдардың болмысынан, дүниетанымынан, мәнінен, өмірлік тәжірибесінен туындайтын және ұрпақтан-ұрпаққа жалғасатын дәстүрлі құндылықтардың адамзат өміріндегі орны анықталды. Дәстүрлер адамның дүниетанымында пайда болған құндылық болғандықтан, олардың философиялық мәні оның өмірінде айрықша ерекшелікке ие. Дәстүрлер - бұл тәжірибе мен білімді сақтау және беру тәсілі ретінде қызмет ететін, ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып келе жатқан тарихи қалыптасқан рухани құндылықтар. Олар әлемдік өркениеттер арасындағы өзіндік айырмашылықты, шынайы ерекшелікті, ұлттың болмысы мен ерекшелігін көрсетеді. Дәстүрдің өміршендігі, ең алдымен, жас ұрпақ тәрбиесінде оның маңыздылығы мен өзектілігін сақтауда. Бұған дейін отандық философияда дәстүр мәселелері гуманитарлық салада жанама түрде айтылғанымен, арнайы зерттеу объектісіне айналған жоқ. Жаһандану жағдайында дәстүрді философиялық тұрғыдан терең қарастыру өте маңызды міндетке айналады.

Нұршанов Азамат Абубакирұлының «6D020600 - Дінтану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алуға ұсынылған «Заманауи әлемдік геосаясат контекстіндегі жаңа исламдық ағымдар» тақырыбындағы диссертациясы. Диссертация діни жүйе ретіндегі дәстүрлі ислам мен қазіргі заманғы әлемдік геосаясаттағы жаңа исламдық тенденциялар арасындағы түбегейлі айырмашылыққа анықтама беріледі. Сондай-ақ, жаңа исламдық бағыттардың әртүрлі формаларының қалыптасуы мен даму ерекшеліктері және олардың қызметінің саяси бағыты талданады. Қазіргі кезеңдегі жаңа исламшыл қозғалыстардың белсенділену процесі «Әл-Каида», «ИМ», «Мұсылман бауырлар», «Ан-Нусра майданы», «Хезболла» және т.б. сияқты трансұлттық ұйымдардың мысалында талданады. Жаңа исламдық ағымдардың радикалды формаларын дамуының әлеуметтік, саяси және діни себептері қарастырылды.

Сапарова Динара Рахметқызының «6D020400 - Мәдениеттану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алуға ұсынылған «Сандық ұрпақтың мәдени кеңістігі» тақырыбындағы диссертациясы. Жаһандану жағдайында өзгеріп жатқан құндылықтар, пандемия және адамзаттың басқа да сын-қатерлері кезеңінде тіршілік етудің жаңа мінез-құлық стратегияларын жасауда. Бейімделу тәжірибесінің мазмұны көптеген нюанстарға ие және қоршаған кеңістікке тікелей немесе жанама тәуелді болатын құндылықтарды қалыптастыру нұсқауларына байланысты. Жаңа ХХІ ғасыр материя мен цинизмнің басымдықтарын алға тартып, руханилық пен адамгершілік тұжырымдамасынан бас тартты. Виртуалды агрессия, ойдан шығарылған қатынас нақты өмірге өтіп, агрессияны, суицидтерді және басқа да орынсыз мінез-құлық реакцияларын тудырды. Ақпараттың қарқынды ағыны консумеристтік қоғамның стереотиптерімен кең таралған. Олар материалдық құндылықтарды кеңінен тұтынуды және жеке тұлға мен қатынастардың объективтілігіне басымдық береді. Олар абырой, жауапкершілік, жақсылық пен жомарттық және басқа да жалпыға ортақ

құндылықтар туралы қарапайым түсініктерге өзгеше сипат береді. Осылайша, зерттеудің өзектілігі отандық және әлемдік ғылымда цифрлық кезеңдегі буынның мәдени кеңістігіне қатысты кең көлемді іргелі зерттеулерінің болмауымен байланысты. Әрине, жастар жаһандық үдерістер жағдайында тәуелсіз Қазақстанның интеллектуалды, шығармашылық әлеуеті, елдің табысты болашағының кепілі ретінде қарастырылады. Зерттеу тақырыбының өзектілігі оның шығармашылық бағдарымен анықталады, өйткені елдің болашағы әрқашан жас ұрпақпен байланысты.

Әлтаева Нұрсулу Сауранбекқызының «6D020600 - Дінтану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алуға ұсынылған «Мормон қауымдастығы: дінтанулық талдау» тақырыбындағы диссертациясы. Бұл диссертация «Иса Мәсіхтің Соңғы күн әулиелері шіркеуінің» генезисін, қалыптасуы мен дамуын зерттеуге, діни ілімнің, культтың, шіркеудің әлеуметтік ұйымдастырылуының ерекшеліктерін ғылыми талдауға, осы конфессияның Қазақстанда таралуының факторлары мен себептерін анықтауға, сондай-ақ республика азаматтарының осы діни қауымға түсу мотивтерін нақтылауға арналған. Бұл диссертация – «Иса Мәсіхтің соңғы күн әулиелері шіркеуінің» пайда болуы мен таралу тарихын жүйелі, жан-жақты зерттеуге бағытталған алғашқы әрекеттердің бірі. Бұл шіркеу 2000 жылдан бастап Қазақстанда ресми тіркелген. Мормон қауымдастығының ізбасарларының саны біздің елімізде ғана емес, бүкіл әлемде өсіп келе жатқанына қарамастан, бұл ұйымның қызметі қазақстандық ғалымдардың арнайы діни зерттеулерінің тақырыбына айналған жоқ. Өкінішке орай, қазіргі кезде бұл шіркеудің тарихы, доктринасы, культі және культтен тыс қызметі туралы жарияланымдардың саны мардымсыз. Мормон қауымының доктринасы мен культінің ерекшеліктері ғана емес, сонымен қатар осы деноминацияның жетістігінің тарихы ерекше зерттеушілік қызығушылық тудырады.

Балабекұлы Досжанның «6D020100 - Философия» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алуға ұсынылған «Қазіргі заманғы Қазақстанның ақпараттық кеңістігі: әлеуметтік-философиялық талдау» тақырыбындағы диссертациясы. Бұл зерттеу жұмысы ақпараттық қоғамды зерттеудің жалпы теориялық мәселелерін, атап айтқанда, ақпараттық қоғам елдің ақпараттық жүйесінің жалпы көрінісін, ақпараттық ортадағы рухани әлемді, сонымен қатар қазіргі Қазақстанның ақпараттық кеңістігінің өзекті мәселелерін зерттейді. Елдегі медиа корпустың жаңа тенденцияларының негізгі бағдары, ақпараттық қоғамдағы қазақ тұлғасының проблемасы; қазіргі Қазақстандағы инновациялық технологиялардың жалпы бейнесі әлеуметтік-философиялық тұрғыдан байытылды. Әрі қарай, біз отандық ақпараттық әлеуеттің заманауи шындығы, оның заманауи параметрлері мен модификация тенденциялары туралы айтып отырмыз. Сондай-ақ қоғам дамуындағы ақпараттық әлем дамуының негізгі қағидаларының жалпы шарттары көрсетілген. Бұл өз кезегінде практикалық ұстанымдарға жол ашатын негізгі тәсілдер туралы философиялық қағидаларды көрсетеді.

Сапаров Бақытжан Жолдыбайұлының «6D020600 - Дінтану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алуға ұсынылған «Тәуелсіздік жылдарындағы Қазақстан Республикасының дін саласындағы мемлекеттік саясаты» тақырыбында диссертациясы. Диссертациялық зерттеу ел азаматтарының дүниетанымдық таңдау еркіндігінің қажетті алғышарты болып табылатын мемлекеттің дін саласындағы діни бірлестіктермен жүргізетін саясатына қатысты ар-ождан бостандығы қағидатын жүзеге асыруды, адамның діни наным-сенімдегі өзін-өзі айқындауын және оны жүзеге асыру барысында азаматтардың саяси құқықтарын сақтау мәселелерін орындау механизмдерін зерттеуге арналған. Еліміз егемендік алу қарсаңында Қазақстанның әлеуметтік және саяси құрылымын демократиялық қайта құру кезеңінде мемлекеттің жаңа құқықтық негізін қалыптастыру барысында, конфессияаралық қатынастарды реттеуде отандық заңнаманы оның құқықтық жүйесінің бір бөлігі болып табылатын ар-ождан бостандығына қатысты заңнамаларды Қазақстан Республикасының халықаралық шарттарына сәйкес келтіру жөнінде үлкен жұмыс жүргізілді. Бұл зерттеудің маңыздылығы діни талдау мен ар-ождан бостандығы қағидасының әсерінен біздің заңымызда белгіленген бостандықтарды қолдана отырып, конфессияаралық және ұлтаралық қатынастарды реттеуге байланысты қазіргі қоғамдағы модернизациялау барысында исламдық наным-сенімдердің қалай өзгеріп жатқанына назар аудару болып табылады.

Турганбаева Жанара Жанатқызының «6D021500 - Исламтану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алуға ұсынылған «Ислам әлеміндегі коммуникативті-мәдениетті тәжірибе ретіндегі адаб: дәстүр сабақтастығы және жаңғыру» тақырыбындағы диссертациясы. Диссертациялық зерттеу ислам мәдени дәстүрін, исламдық бірегейлікті сақтауда, әртүрлі конфессиялардың мәдени коллаборациясын, толерантты діни мәдениетті қалыптастыруда маңызды рөл атқаратын көп қырлы, полисемантикалық құбылыс ретіндегі адабты исламтанулық тұрғыдағы талдау болып табылады. Жұмыста Адаб феноменологиясының тұжырымдамалық, теориялық-әдіснамалық негіздері мен оның исламтанулық, философиялық ұстанымдар арқылы Ислам Әлемі құрылымына ендеу ашып көрсетілген. Тақырыптың өзектілігі адабты ислам мәдениеті мен ислам қоғамының өмір әлемін көрсететін полисемантикалық құбылыс ретінде қайта құрумен байланысты. Пайда болып жатқан жаһандық дағдарыстар, мәдени бірегейлік пен рухани қауіпсіздік деконструкциясы қаупінің күшеюі жағдайында адаб ислам әлемінің рухани және мәдени бірегейлігін сақтау үшін тұрақты құрылым болып табылады. Адабтың төзімді исламдық сананы қалыптастырудағы рөлі конфессияаралық және конфессия ішіндегі үйлесімділік стратегиясын орнату үшін диалогтық рөл болып табылады.

Жүсіпова Бақыт Жармұхамедқызының «6D020100 - Философия» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алуға ұсынылған «Әлеуметтік танымның постнеклассикалық парадигмасының гетерологиялық концепті» тақырыбындағы диссертациясы. Диссертациялық жұмыста әлеуметтік шындыққа қатысты

дәстүрлі когнитивті көзқарасты қайта қарастыру мәселесі және қазіргі заманғы гетерогенді қоғамның талаптарына сай келетін постнеклассикалық әлеуметтік-философиялық дискурстың жаңа релеванттық когнитивті парадигмаларын іздестіру жолдарының мәселелері қарастырылады. Қазіргі жағдайда әлеуметтік философия өзінің дамуының сапалық жаңа сатысында тұр, бұл әлеуметтік шындықтың когнитивті көзқарасын қайта қарауды қажет етеді. Классикалық әлеуметтік философияның классикалық емес және классикадан кейінгі әлеуметтік-философиялық дискурстарға айналуы гетерогенді әлеуметтің қазіргі өркениеттік шындықтары жағдайында өмір сүруі өте шиеленісті және өткір проблемаға айналған адамды түсіну үшін өткір жаңа когнитивті парадигмаларды іздеу қажеттілігінен туындады. Бұл диссертациялық зерттеу қазіргі қоғамның көп құрылымдық әлеуметтік таралуы шеңберінде өзін-өзі ұйымдастыратын, когнитивтік және онтологиялық кеңістіктегі белгісіздікті заңдастыратын оқиға ретінде адам болмысының сингулярлығына бағытталған постклассикалық емес әлеуметтік-философиялық парадигманың гетерологиялық тұжырымдамасын негіздеуге арналған.

Кесте 1

Диссертация тақырыбының "Ғылым туралы" Заңының 18-бабының 3-тармағына сәйкес Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия қалыптастыратын ғылымның даму бағыттарына және (немесе) мемлекеттік бағдарламалармен байланысы

№	Докторанттың Т.А.Ә.	Ғылыми бағдарламалар
1	Токтарбекова Лаура Ниязбековна	«Қоғамдық сананы жаңғырту міндеттері аясындағы қазақстандық бірегейлікті қалыптастыру» (2018-2020. BR05236488)
2	Турганбаева Жанара Жанатовна	ҚМҚ № BR05236488 «Қазақстандағы діни бірегейліктің инклюзивті және эксклюзивтілік мәселелері: өзекті мәселелер мен шешімдер».

5. Рецензенттердің жұмысын талдау (сапасыз пікірлер мысалында).

Рецензенттер зерттеліп отырған проблемалардың ерекше өзектілігін және олардың қазақстандық ғылымның стратегиялық бағыттарын жүзеге асыруға бағытталғанын, диссертациялардың қазіргі жаһандану кезеңіндегі өзекті мәселелерді шешу бойынша ұсыныстар әзірлеу үшін маңызды екендігін атап өтті. Осыған байланысты рецензенттер **әлеуметтік құндылықтардың трансформацияларын** зерттеуге арналған мәселелерді оң бағалады. Сондай-ақ, докторанттардың дінтанулық зерттеулеріне, ғылыми жаңалығына, зерттеулердің теориялық және практикалық маңыздылығына ерекше қызығушылық танытты. Атап айтқанда, **постмодерн дәуіріндегі діни білім беру құбылысы, дін мен дәстүр сабақтастығы, Қазақстанның әлеуметтік-мәдени кеңістігіндегі ислам дәстүрі, әлеуметтік-мәдени қақтығыстардағы діни фактор, Қазақстанның қасиетті жерлері, қазіргі әлемдік геосаясат**

контекстіндегі жаңа исламдық бағыттар, мормон қауымдастығы, дін саласындағы мемлекеттік саясат. Сонымен қатар Асан Қайғы, қилы заман философиясы, Құпия шежіре, түркі өркениетінің мәдени және тарихи құндылықтары, М.Х.Дулатидің философиялық көзқарастары, қазіргі қазақстандық ақпараттық кеңістік және т.б. тақырыптардың ғылыми маңыздылығы ерекше аталды. Рецензенттер философия, дінтану, мәдениеттану және исламтану саласындағы ғылыми зерттеулердің нәтижелерін бағалау бойынша күрделі жұмыстар жасады, қазіргі қоғамдық-гуманитарлық ғылымның мәселелерін қарастырып отырған диссертациялардың жеткілікті деңгейде дайындалғанын, философиялық-мәдениеттанулық, исламтану және дінтанудың түрлі салаларында зерттеулердің практикалық бағыттылығын атап өтті.

Диссертацияларды қарастыру барысында рәсімделу мен стилінде кездесетін кемшіліктер анықталды, диссертациялық зерттеудің мазмұнына нұқсан келтіретін ескертулер болған жоқ.

6. Ғылыми кадрларды даярлау жүйесін одан әрі жетілдіру бойынша ұсыныстар.

Инновациялық дамуда және мемлекеттің әлемдік ғылыми және білім беру кеңістігіне интеграциялануында қазіргі кезде халықаралық стандарттардың заманауи талаптарына сәйкес келетін, перспективті, бәсекеге қабілетті ғылыми кадрлар маңызды рөл атқарады. Қазақстандық ғылымды әлемдік кеңістікте ілгерілетудің басты міндеті - ғылымның дамуына жағдай жасау, қазіргі әлемде сұранысқа ие ғылыми бағыттар бойынша білікті ғылыми қызметкерлерді даярлау. Жаңа заманның ғылыми кадрларын даярлауда оң тәжірибе жинақталуда, дегенмен ғылыми кадрларды даярлау жүйесін жетілдіру үшін уақытылы шешуді қажет ететін мәселелер де бар, мысалы:

1. Мамандықтар бағыты бойынша кадрларды пәнаралық және ғылыми-методологиялық даярлауды күшейту.

2. Жүргізіліп жатқан ғылыми зерттеулердің тәжірибеге бағытталғандығына баса назар аудару.

3. Жоғары рейтингтік журналдарда жарияланған отандық ғалымдардың еңбектерін, мақалаларын белсенді пайдалану

Кесте 2

Философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін дайындалған диссертацияларды қарастыру нәтижелері бойынша мәліметтер

	6D020100 – Философия	6D020400 – Мәдениеттану	6D020600 – Дінтану	6D021500 – Исламтану
Қарастырудан алып тасталған диссертациялар	-	-	-	-
Соның ішінде, диссертациялық	-	-	-	-

кеңес тарапынан қарастырудан алынып тасталғандары				
Рецензенттердің теріс қорытындысы алынған диссертациялар	-	-	-	-
Қорғау нәтижесі бойынша оң қорытынды алғандар	7	3	8	1
Соның ішінде, өзге оқу орындарынан	4	-	2	1
Қорғау нәтижесі бойынша теріс қорытынды алғандар	-	-	-	-
Соның ішінде, өзге оқу орындарынан	-	-	-	-
Қорғалған диссертациялардың жалпы саны	7	3	8	1
Соның ішінде, өзге оқу орындарынан	4	-	2	1

Диссертациялық кеңестің төрайымы _____

Диссертациялық кеңестің ғалым хатшысы _____

Мөр
Дата

А.Р. Масалимова

А.Д. Күрманалиева

Өткізілген қорғаулар бойынша сандық ақпарат 2 кестеде берілді

2 кесте

№	Дискеңес, мамандық	Барлық қорғаулар	Соның ішінде грант бойынша	Соның ішінде 2019 ж.	Ағылшын тіліндегі қорғаулар	Қазақ тіліндегі қорғаулар	Шет ел азаматтарының қорғаулары
	Философия бойынша ДК	19	19	3	-	13	-
	6D020100 – Философия	7	7	1	-	5	-
	6D020400 – Мәдениеттану	3	3	-	-	1	-
	6D020600 – Дінтану	8	8	2	-	7	-
	6D021500 – Исламтану	1	1	-	-	-	-